

12. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992 № 9 // Дебет-Кредит (Галицькі контракти) – 2008. – № 29. – С. 279.

13. Самощенко И.С., Никитинский В.И. Некоторые вопросы методологии изучения эффективности правовых норм // Проблемы социологии права. – Вильнюс, 1970. – Вып. 1. – С. 35-43.

14. Самощенко И.С., Никитинский В.И. О понятии эффективности правовых норм // Ученые записки ВНИИСЗ. – М., 1969. – Вып. 18. – С. 3-19.

15. Фаткуллин Ф.Н., Чулюкин Л.Д. Социальная ценность и эффективность правовой нормы. – Казань, 1977.

16. Щербина В.І. Дисциплінарні санкції: проблеми ефективності в умовах ринкової економіки // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 10. – С. 45-49.

17. Эффективность гражданского законодательства. Актуальные вопросы / Под ред. Грибанова В.П. – М., 1984.

18. Эффективность действия правовых норм / Редкол.: Пашков А.С. (Отв. ред.), Фомин Э.А., Явич Л.С. – Л., 1977.

19. Эффективность правовых норм / Кудрявцев В.Н., Никитинский В.И., Самощенко И.С., Глазырин В.В. – М., 1980.

Надійшла до редакції 30.05.2012

М.О. Прилуцька

начальник управління державної виконавчої служби
(Головне управління юстиції у Луганській області)

УДК 349.2

ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ» КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО АСПЕКТУ

Проаналізовано процес розвитку правового статусу державного службовця, висвітлено правове регулювання професійної діяльності державних службовців.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, держава, спеціальний статус.

Анализируется процесс правового статуса государственного чиновника, освещается правовое регулирование профессиональной деятельности государственных чиновников.

Ключевые слова: государственная служба, государственный чиновник, государство, специальный статус.

The process of development of the legal status of public officials was analyzed, the legal regulation of professional activities of public officials was explained.

Keywords: public service, public official, a state, special status.

Постановка проблеми. Сучасне правове регулювання професійної діяльності державних службовців ґрунтується на тих самих принципах, що і два сторіччя тому. По суті, українське законодавство застосувало ще дореволюційний досвід, який був використаний

радянською владою для формування інститутів трудового права. Це насамперед стосується поняття, принципів діяльності, особливостей правового статусу державних службовців як осіб, що здійснюють регулярну оплачувану професійну діяльність із забезпечення функціонування державних органів (апарату) на користь держави.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Під час дослідження були проаналізовані наукові праці І.В. Зуба, С.А. Іванова, М.І. Іншина, Д.О. Карпенка, Р.І. Кондратьєва, В.В. Лазор, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшиця, А.Р. Мацюка, Ю.П. Орловського, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка та інших правознавців.

Мета статті полягає в дослідженні правового статусу державного службовця, а також у з'ясуванні історичних тенденцій розвитку державної служби.

Виклад основного матеріалу. Після революції 1917 р. радянська держава відмовилася від колишнього принципу формування корпусу державних чиновників, визнавши його неприйнятним. Перші ж декрети радянської держави «під саме підґрунтя зруйнували весь державний і суспільний механізм і його серцевину – державну й суспільну службу». У зв'язку з цим виникла необхідність створення принципово нового правового регулювання державної служби [1, с. 63].

Декретом ВЦИК і СНК від 10 (23) листопада 1917 р. «О знищенні прошарків і цивільних чинів» було скасовано всі прошарки і становий поділ громадян, їх організації і установи, станові привілеї і обмеження, всі цивільні чини; всякі звання, титули і найменування цивільних чинів (таємні, статські та інші радники) [2, с. 29-30].

Скасування станів і станового ділення громадян теоретично забезпечувало доступ до державної служби всім громадянам радянської держави.

Прийнятий у 1918 р. Кодекс законів про працю передбачав, що ухвали Кодексу розповсюджуються на всіх осіб, що працюють за винагороду, і обов'язкові для всіх підприємств, установ і господарств (радянських, суспільних, приватних і домашніх), а також для всіх приватних осіб, що застосовують чужу працю. Це ж правило закріплював і КЗпП України, прийнятий 30 жовтня 1922 р., передбачивши, що ухвали Кодексу розповсюджуються на всіх осіб, що працюють за наймом, і обов'язкові для всіх підприємств, установ і господарств (державних, не виключаючи і військових, суспільних і приватних). Таким чином, у перші роки існування радянської держави офіційно на державних службовців розповсюджувалися загальні норми законодавства про працю.

Як підкреслив К.Б. Бегичев, не будь-який спеціальний статус, а Конституція і Кодекс законів про працю почали визначати правове положення службовців в області трудової діяльності нарівні з робо-

чими. «Встановлення єдиного типу правового регулювання, зрозуміло, не виключає відомої відмінності в регламентації праці робочих і службовців. Диференціація правового регулювання за ознакою характеру праці (фізичного або розумового) є однією із закономірностей радянського трудового права» [3, с. 183].

Разом з тим уже в грудні 1922 р. декретом СНК РСФСР були затверджені Тимчасові правила про службу в державних установах і підприємствах. Відповідно до цих Правил державними службовцями визнавалися всі особи, що працюють в державних органах, установах, організаціях і одержують заробітну плату із коштів бюджету (лікарі, вчителі, двірники і ін.).

Аналіз змісту Правил приводить до висновку про те, що на початку радянського періоду поняття державної служби трансформувалося в поняття служби – професійної управлінської, творчої або допоміжної діяльності. Це, з одного боку, свідчить про прагнення закріпити у праві відмінності умов праці (обумовлених характером і змістом професійної діяльності) службовців, зайнятих інтелектуальною або обслуговуючою працею, і робочих, що виконують фізичну роботу. З іншого боку, використання терміну «служба» без прикметника «державна» було виправдано тим, що на початок 30-х років всі підприємства і організації були державними. Таким чином, будь-яка управлінська (інтелектуальна) професійна діяльність розглядалася як служба державі (у державній установі, на державному підприємстві і т.п.) [4, с.31].

Л.А. Чиканова вказує, що нова галузь законодавства (трудове право) «поглинула» державних службовців, включивши їх у галузь своєї дії. При цьому, всупереч поширеній думці, трудове законодавство не усунуло специфіки правового регулювання професійної діяльності державних службовців, а використовувало цю специфіку для формування правових моделей, розрахованих на всіх без винятку працівників.

«Службове право» надало вельми відчутний вплив на розвиток нової галузі права – трудового. Як приклади можна навести встановлення випробування при прийомі на роботу, яке спочатку використовувалося лише для перевірки професійних якостей державних службовців; проведення періодичної атестації для оцінки відповідності працівників посаді (виконуваний роботі). Само поняття «невідповідність посаді» виникло в «службовому праві» [4, с. 96]. Ідея підвищення кваліфікації працівників у період трудової діяльності виникла стосовно відносин на державній службі.

У службовому праві з'явилася і тенденція диференціації умов державної служби залежно від місцевості, в якій проходить служба. Так, ще в 1886 р. Урядом були затверджені «Правила про особливі

переваги цивільної служби у віддалених місцевостях». Ці правила передбачали видачу грошової допомоги на підйом і обзаведення, на оплату проїзду до місця служби, надання пільгової відпустки і ін. Таким чином, практично була закладена основа для диференціації умов праці залежно від кліматичної зони (переїзду на роботу в іншу місцевість) [4, с. 90-91].

Трудове право запозичувало зі «службового» цілі інститути. До них належить, наприклад, інститут дисципліни праці. І само поняття дисципліни, і санкції, і принципи дисциплінарної відповідальності були змодельовані з урахуванням правил накладення дисциплінарних стягнень за упущення по службі.

У період з 1922 до 1991 р. діяли ряд нормативних правових актів, що встановлювали деякі особливості правового регулювання праці (професійної діяльності) державних службовців. Самого ж поняття державної служби і державного службовця як особливого суб'єкта трудових правовідносин ці акти не визначали.

Конституція України закріпила принцип поділу державної влади на законодавчу, судову та виконавчу і встановила, що організація і порядок діяльності Верховної Ради України, судоустрій, організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби визначаються виключно законами України [5]. Конституційне положення, що основи державної служби визначаються виключно законами України, відкриває значні можливості для становлення, розвитку і формування інституту законодавства про державну службу [6, с. 8].

У Конституціях і законодавстві радянського періоду про це не йшлося, і лише в 1993 р. був прийнятий перший в історії України Закон «Про державну службу». Ю.П. Битяк стверджує, і з ним не можна погодитися, що прийняття цього закону в цілому було корисним і своєчасним, проте слід все ж таки зазначити, що його положеннями не охоплені всі проблеми державно-службових відносин, які потребують свого регулювання, він не призначений для всіх видів державної служби. Фактично можна стверджувати, що названий закон має пряме відношення лише до служби в органах виконавчої влади та апараті цих органів. У той же час і Конституція України (ст. 38), і Закон про державну службу (ст. 4) закріплюють рівне право доступу громадян України до державної служби незалежно від її виду, чим фактично підкреслюються важливість та однакове значення державної служби, де б вона не здійснювалась.

Основними тенденціями розвитку державної служби в сучасний період є: формування її цілісної системи і створення апарату управління нею; комплексне правове регулювання; кадрове оновлення державного апарату та підвищення кваліфікаційних вимог до його посадовців; мінімізація поширеності і поетапне усунення негативних явищ

серед державних службовців; удосконалення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; створення матеріально-технічних умов для ефективного функціонування державної служби. Необхідно зміцнити соціальний статус державного службовця, об'єднавши зусилля держави і суспільства в цьому напрямку: збалансувати структуру основних елементів правового статусу службовців держави; посилити соціально-трудова гарантії держслужбовців.

Звертає на себе увагу й те, що питання державної служби в Конституції України не одержали необхідної повноти, всебічного розгляду та врегулювання. Разом з тим Конституція включає в себе багато правових приписів, які тією чи іншою мірою мають відношення до державного апарату, а звідси й до державної служби, встановлюють основи сучасної державної служби, надаючи змогу подальшого удосконалення конституційно-правових норм у цій сфері діяльності» [6, с. 8-9].

Без належного механізму реалізації права громадян на державну службу як важливого конституційного принципу вони не матимуть можливості щодо його фактичного здійснення. Тому гарантії прав громадян України на державну службу є актуальними і повинні знайти відповідне відображення в чинному законодавстві держави [6, с. 8-9].

Дослідження в цьому напрямі продовжуються й сьогодні. Так, як стверджують В. Прокопенко та О. Вівчаренко, у зв'язку з тим, що Законом України від 16.12.1993 р. "Про державну службу" установлені сім категорій посад і п'ятнадцять рангів відповідно посадам, рівню кваліфікації та ін., що, на думку авторів, фактично визначає чини, можна застосовувати щодо цих осіб термін "чиновники" [7, с. 11]. «Якщо суб'єктами трудових правовідносин є працівник і роботодавець (підприємство, установа, організація або фізична особа), то суб'єктами службово-трудова правовідносин є державний службовець і державний орган, підприємство, установа, організація, тобто роботодавець», – робить висновок М.І. Іншин [8, с. 102].

Тут слід зазначити, що стосовно змісту дефініції поняття "державний службовець" у науці не існує єдиного, універсального підходу. У Тлумачному словнику живої великоруської мови В.І. Даля це поняття трактується як «використання, користь, діяльність, життя для інших, корисна справа. Слугувати, служити означає бути корисним; бути знаряддям, засобом до мети, бути потрібним» [9, с. 224].

Н.М. Неумивайченко таким чином обґрунтовує поняття "державний службовець": це «...громадянин України, який досяг 18-річного віку, володіє державною мовою, має відповідну освіту і професійну підготовку, виконує обов'язки по займаній державній посаді на державній службі, як правило, на підставі конкурсного відбору й укладення трудового договору, одержує заробітну плату за рахунок державних коштів, підпорядковується обмеженням, установленим законодавством, і

несе спеціальну відповідальність за невиконання або неналежне виконання покладених на нього обов'язків» [10, с. 226].

На думку М.І. Іншина, найважливішими якостями, ознаками, властивостями державного службовця є:

- а) це фізична особа, громадянин України;
- б) це особа, яка володіє державною мовою і має необхідну професійну підготовку;
- в) відповідає усім вимогам законодавства України про державну службу;
- г) обіймає посаду державної служби;
- г) йому присвоюється в установленому законом порядку кваліфікаційний розряд (чин, спеціальне звання, клас, ступінь, ранг);
- д) виконує державні функції, повноваження державних органів, вирішує державні завдання в економічній, соціальній, адміністративно-політичній сферах (фінансова діяльність держави, розвиток культури, забезпечення громадського порядку й безпеки, митна і банкова справа, боротьба з правопорушеннями, зовнішньополітична діяльність тощо);
- е) державний службовець у багатьох випадках виконує дії, які викликають певні юридичні наслідки;
- є) діяльність державних службовців має, як правило, невиробничий характер;
- ж) укладає з державними органами трудовий договір» [8, с. 103].

Крім того, професор М.І. Іншин сформулював власне поняття державного службовця: це громадянин України, який уклав з державним органом трудовий договір (контракт), обіймає штатну посаду цього органу, має спеціальну професійну підготовку щодо здійснення від імені держави наданих йому функцій та відповідний кваліфікуючий розряд [8, с.104].

Досить розгалужену структуру поняття державного службовця обґрунтовує й С.Д. Дубенко:

- «...1) державний службовець – це фізична особа, громадянин України, який має відповідну освіту і професійну підготовку та пройшов у встановленому порядку конкурсний відбір або прийнятий за іншою процедурою, передбаченою Кабінетом Міністрів України;
- 2) державний службовець є представником державної адміністрації, часткою державної бюрократії, без якої не обходиться жодне суспільство;
- 3) всі дії державного службовця здійснюються від імені держави і за її дорученням;
- 4) держава здійснює контроль за діяльністю державного службовця й у відповідних випадках застосовує до нього засоби примусу;
- 5) державний службовець обіймає посаду лише в державному органі;
- 6) державний службовець повинен відповідати вимогам законо-

давства України про державну службу;

7) державний службовець обіймає оплачувану державну посаду державної служби в установленому порядку;

8) спеціальне законодавство визначає зміст діяльності службовця, його права, обов'язки, обмеження, гарантії, відповідальність;

9) державному службовцю присвоюється відповідний ранг;

10) державний службовець виконує державні функції, повноваження державних органів, вирішує державні завдання в економічній, соціальній, адміністративно-політичній сферах;

11) державний службовець виконує певні дії, які викликають відповідні юридичні наслідки;

12) діяльність державних службовців має, як правило, невиробничий характер, вона впливає на свідомість людей, на економічне життя, організацію і діяльність трудових колективів» [11, с. 41-42].

На думку Н.П. Матюхіної, в умовах, коли Україна заявила про свій намір інтегруватись до європейської спільності, коли наша держава намагається приєднатися до Європейського Союзу, стала членом Ради Європи та приєдналась до всіх міжнародних конвенцій і угод із питань захисту прав і свобод людини, визнала міжнародні стандарти і правила поведінки посадових осіб, більш доцільно використовувати поняття “персонал” як таке, що відповідає завданням гуманізації, демократизації, відкритості органів внутрішніх справ і має більш широкий зміст” [12, с. 84]. Доцільність використання терміну “персонал” стосовно певних категорій працюючих осіб обстоюють у своїх працях і деякі інші вчені [13, с. 8-9,14].

На думку Ю.П. Битяка, в інститут державної служби входять норми конституційного права, якими встановлюється право на державну службу; норми фінансового права, що регулюють посадові оклади, компенсації, фінансування державної служби та ін.; кримінального права стосовно кримінальної відповідальності державних службовців (службових осіб) у випадках і порядку, передбаченому кримінальним законодавством (Кримінальним кодексом України); цивільного та трудового права щодо матеріальної відповідальності державних службовців за шкоду, заподіяну з їх вини, та інших галузей права – екологічного, земельного. Значну частину в цьому інституті складають норми адміністративного права. Ними регулюються найважливіші організаційні елементи державної служби – правовий статус посади в державних органах та їх апараті, статус державного службовця і посадової особи, категорії посад і ранги посадових осіб, вимоги до державних службовців, порядок проходження державної служби, організація управління державною службою, проведення атестації державних службовців, адміністративна і дисциплінарна відповідальність державних службовців та інші» [6, с. 43].

О.В. Лавриненко вважає доцільним навести таке визначення поняття державного службовця: це працівник, який проходить державну службу відповідно до вимог Закону України «Про державну службу» [14, с. 428].

У Законі України «Про державну службу» закріплене право громадян України на державну службу незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання, які одержали відповідну освіту і професійну підготовку та пройшли у встановленому порядку конкурсний відбір або прийняті на посаду за іншою процедурою, передбаченою Кабінетом Міністрів України [15]. Як видно з наведеного, ніяких економічних, політичних чи соціальних заборон на державну службу немає. З правової точки зору лише визнання особи недієздатною, судимою, якщо така судимість є несумісною із зайняттям посади, та у деяких інших випадках, що встановлені Законами України, можуть настати обмеження для прийняття на державну службу.

Закон України «Про державну службу» умовно встановлює три групи вимог, дотримання яких необхідне для вступу і проходження державної служби. Перша і друга групи стосуються правового статусу громадянина – громадянство України та вік перебування на державній службі, а також відсутність обмежень (заборон) на прийняття і проходження державної служби. Третя група пов'язана зі спеціальними вимогами щодо освіти і кваліфікації (професійної підготовки), конкурсного відбору або зарахування на державну службу за іншою встановленою процедурою. Саме на такі групи вимог розділив ці вимоги Ю.П. Битяк [6, с. 206].

Обов'язковою вимогою, відповідно до рішення Конституційного Суду України, для зайняття посади державного службовця є знання державної мови.

Крім того, у Законі України «Про державну службу» знайшли віддзеркалення такі особливості правового регулювання державної служби, як конкурсний відбір; принесення присяги; залежність переваг, що надаються державним службовцем, від вислуги років; наявність обмежень; привласнення класного чину, який відповідає певній посаді (посадам), і ін. [15].

У Законі України «Про державну службу» прямо не йдеться про гарантії права для громадян України на зайняття державною службою. Опосередковано говориться про це і в Конституції України, оскільки такими гарантіями можна вважати: вільний і всебічний розвиток особистості (ст. 23); рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом, рівність прав жінки і чоловіка (ст. 24); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35); право на свободу об'єднань у політичні партії та громадські організа-

ції (ст. 36); право на звернення (ст. 40); право на працю та вільне її обрання (ст. 43); право на освіту (ст. 53) та ін. [15].

Таким чином, державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Тобто ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження. Але ж вичерпного поняття державного службовця ні Закон України «Про державну службу», ні інші спеціальні нормативно-правові акти не містять. Це ж стосується і вичерпного переліку посад, призначення на які автоматично відносить працівника до державних службовців.

Державна служба ґрунтується на таких основних принципах:

- служіння народу України;
- демократизм і законність;
- гуманізм і соціальна справедливість;
- пріоритет прав людини і громадянина;
- професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі;
- персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і дисципліни;
- дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування;
- дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян.

Основними обов'язками державних службовців є:

- додержання Конституції України та інших актів законодавства України;
- забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції;
- недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина;
- безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників;
- збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню;
- постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації;
- сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість в роботі [15].

Згідно з нормами Закону України «Про державну службу» державні службовці мають право:

- користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією і законами України;
- брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах своїх повноважень рішень;
- одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій, органів місцевого та регіонального самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції;
- на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян;
- вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця;
- на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи;
- безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення;
- на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії;
- вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри;
- на здорові, безпечні та належні для високопродуктивної роботи умови праці;
- на соціальний і правовий захист відповідно до його статусу;
- захищати свої законні права та інтереси у вищестоящих державних органах та у судовому порядку [16].

Особливості правового регулювання праці, передбачені Законом України «Про державну службу», мають визначальне значення для розуміння правового статусу державного службовця як суб'єкта трудових відносин та зводяться до такого:

- підставою для вступу на державну службу є не один юридичний факт, а їх сукупність: проходження конкурсу і укладення трудового договору (службового контракту);
- на відміну від інших працівників, державні службовці разом з правилами внутрішнього трудового розпорядку зобов'язані дотримуватись норм службової етики, не допускати дій, що приводять до підриву авторитету державної служби;
- для них передбачені додаткові обмеження у вигляді заборони займатися підприємницькою діяльністю, працювати за сумісництвом (за винятком здійснення творчої, наукової, викладацької діяльності), представляти інтереси третіх осіб в державному органі, в якому вони перебувають на службі, брати участь в страйках і ін.;
- встановлення для державних службовців суворішої дисциплі-

нарної відповідальності, зокрема додаткових підстав звільнення у зв'язку з винною поведінкою;

- привласнення рангу та класного чину, від якого залежатиме розмір грошового забезпечення, право претендувати на вищу посаду і інші привілеї;

- залежність від вислуги років грошового забезпечення, тривалості відпустки і тому подібне;

- компенсація більш суворих вимог щодо дотримання службової дисципліни встановленням додаткового грошового забезпечення, вищого, ніж у інших працівників бюджетної сфери, тривалішої, ніж у інших працівників, відпустки, пільгового медичного обслуговування та пенсійного забезпечення та ін.

Висновок. Правовий статус державних службовців визначається як статус особливої категорії працівників. На них дія Кодексу законів про працю України розповсюджується за винятками, встановленими Законом України «Про державну службу» та іншим спеціальним законодавством, яке призначено для регулювання діяльності окремих видів державної служби. Тобто правове регулювання професійної діяльності державних службовців здійснюється загальними положеннями трудового законодавства, але з тими особливостями, які встановлені нормами спеціального (службового). Таким чином, питання про правову природу відносин, що виникають у державних службовців у зв'язку із здійсненням ними повноважень на державній посаді, не повинно виникати: вони мають розглядатися як трудові відносини; а діяльність державних органів, на яких безпосередньо здійснюються трудова діяльність державних службовців, належить до сфери дії конституційної та адміністративної галузей права.

Бібліографічні посилання

1. *Манохин В.М.* Служба и служащий в Российской Федерации: правовое регулирование. – М., 1997.
2. *Чиканова Л.А.* Применение трудового законодательства к служебным отношениям на государственной гражданской службе: теория и практика. – М., 2005.
3. *Бегичев Б.К.* Трудовая правоспособность советских граждан. – М., 1972.
4. *Старилов Ю.Н.* Служебное право: Учебник. – М., 1996.
5. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141
6. *Битяк Ю.П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. – Х., 2005.
7. *Прокопенко В., Вівчаренко О.* Предмет трудового права України. – Івано-Франківськ, 1994.
8. *Іншин М. І.* Правове регулювання службово-трудових відносин в Україні: Монографія. – Х., 2004.
9. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4-х т. / Под ред. В.И. Даля. – СПб. – М., 1986. – Т. 4.
10. *Неумивайченко Н.М.* Особливості виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин державних службовців: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. – Х., 2002.
11. *Дубенко С.Д.* Державна служба і державні службовці в Україні / За заг. ред. Н.Р. Нижник. – К., 1999.

12. *Матюхіна Н.П.* Управління персоналом органів внутрішніх справ України (Теоретичні та прикладні аспекти): Монографія / За заг. ред. О.М. Бандурки. – Х., 1999.
13. *Травин В.В., Дятлов В.А.* Основы кадрового менеджмента. – М., 1997.
14. *Лавріненко О.В.* Актуальні питання теорії трудового права в контексті сучасного розвитку правової системи України: Монографія. – Донецьк, 2007.
15. Про державну службу: Закон України // ВВР. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

Надійшла до редакції 11.04.2012

Д.В. Тиновський
здобувач
(Державний НДІ МВС України)
УДК 336.221.24:351.71

ПОНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТ ВІЇЗНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПЕРЕВІРКИ ЯК ВИДУ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

На підставі аналізу нормативно-правових актів та позицій провідних науковців у галузі податкового права сформульовано авторське визначення поняття «віїзна податкова перевірка» та її предмет.

Ключові слова: *віїзна податкова перевірка, документальна податкова перевірка, фактична податкова перевірка.*

На основе анализа нормативно-правовых актов и предложений ведущих правоведов в области налогового права сформулировано авторское определение категории «выездная налоговая проверка» и ее предмет.

Ключевые слова: *выездная налоговая проверка, документальная налоговая проверка, фактическая налоговая проверка.*

An author analyses normative-legal acts and positions of anchorwomen of lawyers in area of tax right and formulates the own concept of category «departure tax verification» and its object.

Keywords: *departure tax verification, documentary tax verification, actual tax verification.*

Постановка проблеми. У світлі податкових реформ, що відбуваються сьогодні в Україні, особливої актуальності набувають визначення основних понять та категорій податкового права, серед яких відсутність дефініції «віїзна податкова перевірка» займає першочергове місце – у новому податковому кодексі України (далі – ПКУ) [1] поняття віїзної податкової перевірки не сформульовано. Можливо, це відбулося внаслідок того, що законодавець вважає поняття «віїзна» загальнозрозумілим, проте серед правознавців тривають затяжні дискусії на цю тему.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв’язання даної проблеми. Більшість авторів вважають, що віїзна перевірка – це перевірка, що здійснюється з віїздом представників органу державної